ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA
RĒZEKNES TIESU NAMS

Lietas arhīva Nr. A42-01584-22/44
ECLI:LV:ADRJRTN:2022:0517.A420158422.2.S

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rēzeknē 2022. gada 17. maijā

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese Solvita Pujāte,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta sakarā ar /pers. A/ pieteikumu par juridiska fakta, ka /pers. A/ līdz 2022. gada 28. janvārim ir atradusies sava mirušā laulātā /pers. B/ apgādībā, konstatēšanu un labvēlīga administratīvā akta par valsts sociālā pabalsta piešķiršanu /pers. A/ kā mirušā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka pārdzīvojušajam laulātajam izdošanu.

Aprakstošā daļa

[1] 2022. gada 28. janvārī miris pieteicējas /pers. A/ laulātais /pers. B/, personas kods /personas kods/. Nāves cēlonis saistīts ar Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu (*lietas 11., 13. lapa*).
Pieteicēja 2022. gada 7. februārī iesniedza Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – aģentūra) iesniegumu, kurā lūdza piešķirt valsts sociālo pabalstu Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka ģimenei (turpmāk – valsts sociālais pabalsts) (*lietas 25. lapa*).

[2] Ar aģentūras Liepājas reģionālās nodaļas 2022. gada 7. februāra lēmumu Nr. 22/368338 (*lietas 9. lapa*) pieteicējai atteikts piešķirt valsts sociālo pabalstu, jo nav iesniegti vai uzrādīti visi nepieciešamie dokumenti (turpmāk – iestādes lēmums).
Pieteicēja iestādes lēmumu apstrīdēja augstākai iestādei (*lietas 28. lapa*).

[3] Ar aģentūras 2022. gada 28. marta lēmumu Nr. 22/936431 (*lietas 41. lapa*) apstrīdētais lēmums atstāts negrozīts.
Lēmumā norādīts, ka, lai noteiktu, vai pieteicējai ir tiesības saņemt valsts sociālo pabalstu, ir jākonstatē, vai uz pieteicējas laulātā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka /pers. B/ nāves dienu (2022. gada 28. janvāris) pieteicēja atradās viņa apgādībā.
Apgādības fakta konstatēšana ir tiesas nevis aģentūras kompetencē. Aģentūrai nav pamata piešķirt pieteicējai valsts sociālo pabalstu, kamēr nav konstatēts apgādības fakts.

[4] Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicējas pieteikums (*lietas 3.-7., 40. lapa*) par juridiskā fakta, ka pieteicēja līdz 2022. gada 28. janvārim ir atradusies sava mirušā laulātā /pers. B/ apgādībā, konstatēšanu, un par labvēlīga administratīvā akta par valsts sociālā pabalsta piešķiršanu pieteicējai kā mirušā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka pārdzīvojušajam laulātajam izdošanu.
Pieteikumā norādīts, ka pieteicējas vīram /pers. B/ no 2021. gada 7. jūnija bija noteikta invaliditāte (I invaliditātes grupa – tiesas piez.). Pieteicēja atradās vīra apgādībā, rūpējās par viņu, īpaši pēdējos gados, kad laulātā veselības stāvoklis pasliktinājās saistībā ar onkoloģiska rakstura slimībām. Pieteicējas vecums un veselības stāvoklis neļauj strādāt algotu darbu, pieteicēja ir pensijas vecumā un saņem vecuma pensiju, kas 2022. gadā ir 251 *euro* mēnesī.

[5] Aģentūra iesniedza rakstveida paskaidrojumu par pieteikumu (*lietas 22.-24. lapa*), kurā, atsaucoties uz Senāta 2022. gada 24. februāra spriedumā lietā Nr. SKA-56/2022 pausto atziņu, ka tiesai ir jāvērtē pieteicējas mantiskais stāvoklis, ņemot vērā pieteicējas ienākumus, kā arī faktu, ka Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas mirušā dalībnieka ģimenes locekļi, tostarp laulātie, ir rūpējušies par viņu slimības un invaliditātes laikā, kas savukārt ir ietekmējis viņu iespēju strādāt un gūt ienākumus, norādīja, ka neiebilst pieteikuma izskatīšanai ar mērķi konstatēt, ka pieteicēja atradās sava laulātā /pers. B/ apgādībā līdz 2022. gada (paskaidrojumā kļūdaini norādīts 2021. gads – tiesas piez.) 28. janvārim. Ja apgādības fakts ar tiesas spriedumu tiks konstatēts, tad aģentūrai, pamatojoties uz tiesas spriedumu un atzinumu, kas apliecina, ka mirušā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka nāves cēlonis ir slimība, kurai ir noteikta cēloņsakarība ar Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu, būs pamats pieņemt pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu.

Motīvu daļa

[6] Izvērtējot lietas dalībnieku argumentus un lietas materiālus, tiesa secina, ka pieteikums ir apmierināms.

[7] Tiesa konstatē, ka lietā ir strīds par to, vai pieteicēja ir bijusi sava vīra apgādībā viņa miršanas brīdī un par to, vai ir pamats pieteicējai piešķirt

valsts sociālo pabalstu.

Augstākā tiesa ir atzinusi, ka, kaut arī, lemjot par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai parasti jāvērtē spēkā esošā tiesību norma, šim principam ir izņēmumi. Viens no šādiem izņēmumiem attiecas uz sociālajās tiesībās noteiktā labuma gūšanu. Sociālo tiesību jomā tiesiskās situācijas maiņa (tiesību normas grozīšana vai izslēgšana) neietekmē tiesības, kuras personai bija brīdī, kad viņa ar iesniegumu par šā labuma saņemšanu vērsās iestādē (sk. *Augstākās tiesas 2007. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. SKA-430/2007 21. punktu*, *2007. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. SKA-431/2007 14. punktu, 2009. gada 6. novembra sprieduma lietā Nr. SKA-334/2009 11. punktu)*.

Līdz ar to tiesa spriedumā piemēros tās tiesību normas, kas bija spēkā, kad pieteicēja ar iesniegumu par valsts sociālā pabalstu piešķiršanu vērsās iestādē.

[8] Valsts sociālais pabalsts mirušā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka ģimenei ir viens no Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas rezultātā cietušo personu sociālās aizsardzības likumā (turpmāk – Sociālās aizsardzības likums) ietvertajiem sociālo garantiju veidiem.

Sociālās aizsardzības likuma 11. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka pabalstu piešķir mirušā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka ģimenei, ja attiecīgā dalībnieka nāves cēlonis ir slimība, kurai ir noteikta cēloņsakarība ar Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu. Par mirušā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka ģimenes locekļiem šā likuma izpratnē uzskatāmi viņa bērni, kas nav vecāki par 18 gadiem (arī bērni, kas mācās vidējās vai augstākajās mācību iestādēs dienas nodaļā un nav vecāki par 24 gadiem), kā arī pārdzīvojušais laulātais, kas nav stājies citā laulībā, un vecāki un mazbērni, ja šis laulātais, vecāki un mazbērni ir bijuši mirušā apgādībā.

Pabalsta apmērs, tā pārskatīšanas un saņemšanas kārtība ir noteikta Ministru kabineta 2020. gada 17. decembra noteikumos Nr. 783 „Noteikumi par valsts sociālo pabalstu Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un mirušo Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku ģimenēm" (turpmāk – noteikumi Nr. 783), kas izdoti, pamatojoties uz Sociālās aizsardzības likuma 11. panta otrajā daļā ietverto deleģējumu. Atbilstoši noteikumu Nr. 783 4.1.5. un 4.1.6. apakšpunktā norādītajam personai, kurai saskaņā ar Sociālās aizsardzības likuma 11. panta pirmās daļas 2. punktu ir tiesības uz pabalstu, aģentūrai ir jāiesniedz rakstisks iesniegums, kurā jānorāda, ka pabalsts tiek pieprasīts sakarā ar dalībnieka nāvi un jānorāda šā dalībnieka vārds, uzvārds un personas kods. Minētie noteikumi arī nosaka, kādos gadījumos pabalsta izmaksa tiek izbeigta (*13. punkts*), kā arī norāda uz Valsts sociālo pabalstu likuma 17., 18., 19. un 20. panta pirmo daļu, atbilstoši kuriem tiek reglamentēti citi jautājumi, kas saistīti ar pabalsta saņemšanu, pabalsta pieprasīšanas termiņiem, pabalsta pieprasītāja pienākumiem, kā arī nosacījumiem pabalsta izmaksas pārtraukšanai (*16. punkts*).

Lietā nav strīda, ka attiecībā uz pieteicēju izpildās pārējie priekšnosacījumi. Strīds ir par to, vai pieteicēja ir bijusi laulātā apgādībā viņa miršanas brīdī. Tādējādi turpmāk noskaidrojams, vai pieteicēja ir bijusi sava laulātā /pers. B/ apgādībā.

[9] Tiesa konstatē, ka ne Sociālās aizsardzības likumā, ne arī noteikumos Nr. 783 nav norādīts, kādi aspekti ir jāvērtē, lai pārdzīvojušo laulāto, kas pretendē uz pabalsta saņemšanu, varētu uzskatīt par bijušu mirušā laulātā apgādībā.

Tomēr, tā kā noteikumu Nr. 783 7.2. apakšpunkts nosaka, ka, lai nodrošinātu pabalsta saņemšanu, tiesai ir pienākums triju darbdienu laikā pēc tam, kad likumīgā spēkā stājies spriedums par apgādības fakta konstatēšanu, paziņot par to aģentūras nodaļai atbilstoši apgādībā bijušās personas deklarētajai dzīvesvietai, secināms, ka, lai tiktu izdots labvēlīgs administratīvais akts par pabalsta piešķiršanu, pieteicējai ir nepieciešams tiesas spriedums, ar kuru ir konstatēts fakts, ka pieteicēja ir atradusies sava mirušā laulātā, Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka, apgādībā.

Atbilstoši Senāta judikatūrai juridiskā fakta konstatāciju, kas nepieciešama tiesisko attiecību nodibināšanai publisko tiesību jomā, veic administratīvā tiesa (*Senāta 2009. gada 26. jūnija spriedums lietā Nr. SKA-263/200; 2007. gada 15. marta spriedums lietā Nr. SKA-172/2007*). Apstāklim, ka Civilprocesa likuma 288. panta otrās daļas 2. punktā apgādības fakta konstatēšana ir ietverta vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē, nav izšķirīgas nozīmes, jo norādītā vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetence attiecas tikai uz privāto tiesību jomu (*Senāta priekšsēdētāja un departamentu priekšsēdētāju 2017. gada 18. oktobra lēmums lietā Nr. 680040117 (A420342417)*).

[10] Atbilstoši jaunākajai tiesu praksei apstāklim, vai pieteicēja laulātā dzīves laikā ir bijusi darba nespējīga vai darba spējīga, nav nozīmes, konstatējot juridisku faktu par pieteicējas atrašanos mirušā laulātā apgādībā, ka primāri personas atrašanās apgādībā fakts ir saistāms ar pieteicējas sliktu materiālo stāvokli. Senāts arī ir atzinis, ka, lai secinātu, ka pieteicēja bija mirušā laulātā apgādībā, nav pietiekami konstatēt tikai faktu, ka pieteicēja saņem vecuma pensiju, nevērtējot personas mantisko stāvokli (*Senāta 2022. gada 24. februāra spriedums lietā Nr. SKA-56/2022*).

Līdz ar to izskatāmajā lietā, lai konstatētu, ka pieteicēja atradās mirušā laulātā apgādībā, jāvērtē pieteicējas materiālais stāvoklis un tas, vai mirušais laulātais pieteicēju uzturēja, vai pieteicēja no laulātā saņēma palīdzību, kas pieteicējai bija pastāvīgs eksistences līdzekļu avots.

[11] Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem valstī aprēķinātais nabadzības riska slieksnis 2020. gadā (par 2021. gadu dati vēl nav pieejami – tiesas piez.) sastādīja 5 662,44 *e u r o* gadā vai 471,87 *e u r o* mēnesī (*https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__POP__NN__NNR/NNR010/table/tableViewLayout1/*).

[12] No aģentūras (*lietas 55.-64. lapa*) un Valsts ieņēmumu dienesta (*lietas 67.-70. lapa*) sniegtās informācijas izriet, ka pieteicēja no 2008. gada 1. janvāra saņem valsts vecuma pensiju un piemaksu pie vecuma pensijas. Sākotnējais pensijas apmērs bija 86,10 lati mēnesī. Pensijas apmērs 2021. gada pirmajos deviņos mēnešos bija 240,86 *euro* mēnesī, no 2021. gada oktobra līdz 2022. gada janvārim (ieskaitot) 251,72 *euro* mēnesī. Pieteicēja laika periodā no 2008. gada līdz 2022. gada janvārim (ieskaitot) ir saņēmusi šādus pabalstus: apbedīšanas pabalsts 421,10 *euro* (2018. gadā); vienreizējs pabalsts ārkārtējās situācijas laikā 200 *euro* (2021. gadā); 60 *euro* pabalsts (2021. gadā 40 *euro*, 2022. gada janvārī 20 *euro*). Pieteicēja laika periodā no 1998. gada līdz 2014. gada 31. janvārim periodiski bija darba tiesiskajās attiecībās. Pieteicēja pēdējās darba attiecības ar AS „Citadele banka" bija no 2013. gada 3. jūnija līdz 2014. gada 31. janvārim un guva ienākumus no darba algas 1817,4 *euro* apmērā. Pieteicējai vairākkārt bija piešķirts bezdarbnieka statuss, pēdējo reizi 2005. gada martā – oktobrī. Pieteicēja nav reģistrēta kā saimnieciskās darbības veicēja.

Savukārt /pers. B/ ikmēneša ienākumus atbilstoši aģentūras sniegtajai informācijai (*lietas 51.-54. lapa*) laika posmā no 2020. gada janvāra līdz 2022. gada janvārim veidoja valsts vecuma pensija, piemaksa pie vecuma pensijas, kaitējuma atlīdzība Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekam, valsts sociālais pabalsts Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekam, pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti, vienreizējs pabalsts ārkārtas situācijas laikā, pabalsts un darba alga, kopā 27 294,66 *euro*, vidēji 2 274,55 *euro* mēnesī.

Ņemot vērā, ka pieteicējas ienākumi laika periodā no 2013. gada 3. jūnija līdz 2014. gada 31. janvārim, kad pieteicēja bija darba attiecībās, bija darba alga vidēji 259,63 *euro* mēnesī un vecuma pensija 124,33 lati mēnesī, bet kopš 2014. gada februāra pieteicēja saņem valsts vecuma pensiju

(ieskaitot piemaksu pie vecuma pensijas), kas 2021. gada pirmajos deviņos mēnešos bija 240,86 *euro* mēnesī, no 2021. gada oktobra līdz 2022. gada janvārim (ieskaitot) 251,72 *euro* mēnesī, secināms, ka pieteicējas ienākumi ir tik niecīgi, ka viņa pati ar saviem ienākumiem savas pamatvajadzības nodrošināt nespēj, un tie pārsniedz nabadzības riska slieksni. No minētā izriet, ka laulātā ienākumiem vidēji 2 274,55 *euro* mēnesī ir bijusi izšķiroša nozīme. Tādējādi ir atzīstams, ka pieteicēju viņas laulātais savas dzīves laikā ir uzturējis.

Līdz ar to tiesai ir pamats konstatēt juridisku faktu, ka pieteicēja ir atradusies sava laulātā /pers. B/ apgādībā, secīgi aģentūrai ir uzliekams pienākums izdot labvēlīgu administratīvo aktu par pabalsta piešķiršanu pieteicējai kā mirušā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka pārdzīvojušajam laulātajam.

Atbilstoši noteikumu Nr. 783 9.2. apakšpunktā noteiktajam pabalsts piešķirams ar /pers. B/ nāves dienu – 2022. gada 28. janvāri.

[13] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 126. panta pirmajai daļai, ja pieteikums pilnībā tiek apmierināts, valsts nodevu piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam. Savukārt minētā panta trešā daļa noteic, ka valsts nodeva netiek atlīdzināta, ja pieteikuma priekšmets bija konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšanas, nepastāvēšanas vai to satura konstatācija. Tā kā tiesa šajā lietā ir konstatējusi pieteicējas atrašanās sava laulātā apgādībā faktu, valsts nodeva netiek atlīdzināta.

Rezolutīvā daļa

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126. panta pirmo un trešo daļu, 246.-251. pantu, 254. panta pirmo un otro daļu, 289. pantu, 290. panta pirmo un otro daļu, 291. panta pirmo daļu tiesa

nosprieda:

apmierināt /pers. A/ pieteikumu.

Konstatēt juridisku faktu, ka /pers. A/, personas kods /personas kods/, līdz 2022. gada 28. janvārim ir atradusies sava mirušā laulātā /pers. B/, personas kods /personas kods/, apgādībā.

Uzlikt pienākumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas izdot labvēlīgu administratīvo aktu par valsts sociālā pabalsta piešķiršanu /pers. A/ kā mirušā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka pārdzīvojušajam laulātajam no 2022. gada 28. janvāra.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajai apgabaltiesai viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu namā.

Tiesnese Solvita Pujāte